

Recensie: Race ★★★1/2***

Arsenaal/Lazarus Mechelen
vrijdag 4 oktober 2019

foto © Stef Stessel

Recensie:

'We are in this together' wordt geprojecteerd net voor de laatste black out en het applaus volgt van Race. Dat vat meteen ook de voorstelling naar de tien jaar oude tekst van David Mamet samen die wel erg actueel is. Racistisch en seksistisch gedrag (soms heel subtiel ook in het zachtjes 'Zeg 'ns meisje' fluisteren van Brown op een jazzy klankbedje van pianomuziek te horen, refererend naar de hit van Paul Severs) zien we de vier personages ondergaan én begaan. Aanvankelijk lijkt het alsof de voorstelling maar om één ding draait, het al dan niet aannemen van een zaak om Charles Strickland te verdedigen in een zedenzaak. Hij wordt verdacht van het verkrachten van een zwart meisje. Vandaar ook dat ie gaat aankloppen bij het advocatenduo Jack Lawson & Henry Brown. Die laatste "zijn achternaam heeft ie niet gestolen" is zwart, wat strategisch interessant kan zijn voor hem. De twee willen stagiaire Susan betrekken in de rechtszaal en stellen haar voor om een rollenspel te doen, het slachtoffer te spelen in een vergelijkbare jurk met pailletten. Door de focus te leggen op de jurk en het feit dat er nergens pailletten op de vloer gevonden werden in het dossier, terwijl volgens het slachtoffer de jurk van haar lijf werd gerukt, wil het duo aantonen dat dit een geval van wederzijdse toestemming was en dat zij zelf haar jurk heeft uitgedaan. Al snel wordt in Race niet het proces gevoerd "buiten de rechtbank wat ook zo eigen is aan de huidige samenleving" over een man, maar ineens van het ganse kwartet dat vol vooroordelen, racisme en seksisme zit. Hoewel Dirk Van Dijk als de 'met een zilveren lepel in zijn mond geboren' Charles Strickland en Jeroen Van der Ven als Jack Lawson een meer dan degelijke acteerprestatie neerzetten, verbleekt de hunne wat ten opzichte van die van Gorges Ocloo als Henry Brown en vooral Aminata Demba als Susan.

Twee jaar geleden zagen we Race in een versie van het Nationale Theater op het Theaterfestival. De productie die in het Arsenaal/Lazarus loopt doet ook beroep op dezelfde vertaling, die van Pieter en Sacha Hilhorst. Vandaar wellicht dat we een Aha-Erlebnis ervoeren. We herinnerden ons immers nog "wat we niet van elk stuk of film kunnen zeggen" hoe de zaak eindigt. Dat neemt wat suspense weg uiteraard. Suspense, of een spanningsboog die het publiek wél goed voelde. En met de humor die in het stuk zit, ook de choreografie waar de poppetjes (hier: de personages) letterlijk aan het dansen slaan, konden ze ook wel overweg.

Stef Stessel trekt in zijn decor ook de kaart van de zwart-wittegenstelling. Een wit vierkanten vlak is het speelveld dat omzoomd wordt door zwart. Wit zijn de stoelen, wit is de matras, het laken, de draaiende chique stoel, de elektrische gitaar. Lieve Pynoo laat de mannen broeken dragen terwijl Aminata Demba een blauwe rok draagt die als enige op het toneel haar overigens fraaie benen op die manier toont. Aan alles is dus gedacht om op een zo coherent mogelijke manier de tegenstellingen tussen man-vrouw ('Vrouwen wordt geleerd om op hun hoede te zijn voor mannen'), blank-zwart, oud-jong, cliënt-advocaat, rijk-arm ('Ik heb geprobeerd arm te zijn. Het beviel me niet. Beviel het jou?') vraagt Jack aan Henry waarop die 'Het beviel mij ook niet.' Repliceert), stagiaire-stagemeester, de goede en de slechte, kortom: meerdere en mindere te tonen. Alle vier de personages mogen domineren of komen in een hachelijke situatie terecht waarin ze gedomineerd worden.

Een voorbeeld? Susan domineert wanneer ze zelf beslissingen neemt in het dossier Strickland door de Officier van Justitie (een term die ze in Nederland gebruiken, en

volgens ons hier wel vervlaamst mocht worden) om info te vragen omdat ze Kelly niet kan bereiken zodat de advocaten geen andere keuze hebben dan de job aan te nemen. Zij van haar kant "die al van in het begin vindt dat Strickland schuldig is 'omdat hij er op zijn hoede uitzag en onecht deed' waarop Brown haar fijntjes vraagt hoe een onschuldige zich dan zou gedragen - wordt dan weer verdacht dat ze hun strategie lekte. Zij kan het echter ook Lawson knap lastig maken wanneer ze ontdekt heeft dat ie tegen de wet in haar CV gecontroleerd heeft voor ze de stage kreeg. Een stage waar Brown tegen was omdat ie het niet zo had, en kennelijk nog steeds niet heeft voor haar hoewel ze allebei zwart zijn.

Hij domineert haar wanneer ie erg seksistisch "met stip een van de sterkste scènes uit Race is het " haar kleineert dat haar taak alleen maar was om Strickland wat bezig te houden, een tijdschriftje te geven, terwijl ze een cheque (wat als voorschot aanzien kan worden waardoor ze niet meer terug kunnen krabbelen) aangeboden kreeg, en informatie ontving van de Officier van Justitie. Met 'Heb je eigenlijk rechten gestudeerd?' en 'Je dacht: hoeveel fokking fouten kan ik maken op tien minuten?' is ie naar haar toe erg denigrerend en koppelt ie dat gedrag dat volgens hem niet intelligent is aan haar huidskleur (terwijl ze gewoon de info zocht die de twee haar hadden opgedragen op te vragen).

Daarna verwijt ie Jack dat hij haar heeft binnengehaald: "Haar scriptie, Jack, op de universiteit. Haar afstudeerscriptie ging over 'Het structurele voortbestaan van racisme in schijnbaar onbevooroordeelde transacties.' Ik citeer: "De verwevenheid met de onderdrukking is onvermijdbaar. Juist het bewustzijn van de onderdrukker, ja, juist zijn bewustzijn, is het minst in staat om de dialectiek van de dominantie uit zijn daden en uitingen te verwijderen." Jij denkt dat je er immuun voor bent, Jack. Omdat je het probleem begrijpt. Wat je niet ziet, is dat je voor haar het probleem bent. En jij bent zo verdomd trots op jezelf. Dat je haar niet hebt verleid, dat je haar 'respecteert' als 'mens', dat je niet ziet dat dit ondankbare meisje naar mij kijkt met in haar ogen de vraag: "Hey housenigger, waar is je watermeloen?".

Dat de advocatuur niet draait om rechtvaardigheid, echoot dan weer in Jacks "Geloof', meneer, verlamt de advocaat. Die aan de feiten vastgeketend zit. Ik 'geloof' in het proces. Waarbij het beide partijen is toegestaan een advocaat in te huren. Brengt dit de waarheid aan het licht? Geen van beide partijen wil de waarheid. Beide willen winnen. Verdient de samenleving de waarheid? Natuurlijk. Krijgt ze die? Nooit. Waarom niet? Omdat zelfs de eiser en de gedaagde de waarheid niet kennen. Elk van hen zal eerst tegen zichzelf liegen, dan tegen zijn advocaat en dan tegen het hof, om een uitkomst voor elkaar te krijgen die hij juist acht. Met andere woorden: een overwinning. Begrijpt u? En op het schavot zal de veroordeelde, nadat hij tegen zijn advocaat, de rechter en zichzelf gelogen heeft, tegen God liegen. Dat is de lange versie. De korte versie is: u kwam hier omdat u denkt dat we u kunnen helpen. Misschien kunnen we dat."

En de pers wordt al evenmin een topimago aangemeten door Jack: "De pers, meneer Strickland, is de schandpaal, is het schavot. De pers bestaat om alle ruimte te bieden aan jaloezie en hebzucht en dat goed te keuren. De pers kan u niet van dienst zijn. Als u zich tot de pers wendt, zullen ze u aan stukken scheuren." Alles draait dan ook om perceptie en alle objectiviteit geraakt in geen tijd zoek. Zo wordt " het slachtoffer op den duur in het advocatenkantoor als een 'zwarte hoer', en vervolgens nog een 'ongeleterde illegaal' ook afgeschilderd. Of in zo'n context rechtvaardigheid ooit kan zegevieren is dan ook maar de vraag.

Race " dat weliswaar soms wat fragmentarisch aanvoelt in de afwisseling tussen scènes, muziek en geprojecteerde quotes - is een degelijke voorstelling die het publiek confronteert met haar eigen vooroordelen, op de lachspieren werkt, én een eye-opener tegelijkertijd is. Niet alles is zwart-wit, iedereen gedraagt zich wel eens racistisch, kleinerend, seksistisch, dominant, " ten opzichte van een ander. Vooral

in het heerlijke spel tussen Gorges Ocloo en Aminata Demba komt dat nog het meest van al aan de oppervlakte.

< Bert Hertogs >